

3. Федерація професійних спілок України: офіційний веб-портал. URL: <http://fpsu.org.ua/mobile/napryamki-diyalnosti/organizatsijna-robota/8104-pro-spozhhivchij-koshik-peresichnogo-gromadyanina-ukrajini>

4. Особливості управління кінцевим споживанням і заощадженням у системі цілей економічної політики. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24.2. С. 205-211. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnlту_2014_24.2_34

УДК 352.1:338.24

*Григорій Монастирський**

МОДЕРНІЗАЦІЙНА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ІНСТИТУТІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Анотація. Обґрунтовується, що модернізація муніципальної економіки є комплексним полівекторним процесом, що вимагає певної структуризації. Зроблено акцент на розвитку муніципального підприємництва. Розглянуто напрямки удосконалення використання комунальної власності. Виокремлено процес корпоратизації муніципального сектору економіки. Окреслено потенціал міжмуніципальної інтеграції.

Складні процеси трансформації української економіки не могли не позначитися на її муніципальній складовій. Однак, простежується явище відставання інституційного розвитку муніципальної та національної економік, рівень економіки територіальних громад став полігоном структурних диспропорцій. Вказане обґрунтовує необхідність пошуку нової парадигми розвитку муніципальної економіки на принципах модернізаційного прориву, що обумовлює актуальність представленого дослідження.

Завданням дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних та практичних засад інноваційної парадигми розвитку муніципальної економіки на основі її модернізації в умовах децентралізації інститутів публічного управління.

* Монастирський Григорій Леонардович — доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу, директор наукового інституту управління проєктами, Тернопільський національний економічний університет, grumon@ukr.net

Модернізація муніципальної економіки є комплексним полівекторним процесом, що вимагає певної структуризації. В цьому контексті доцільно виокремити такі проблемні блоки: розвиток муніципального підприємництва, удосконалення використання комунальної власності, корпоратизація муніципального сектору економіки, міжмуніципальна інтеграція.

Головним ресурсом розвитку муніципальної економіки місцева влада, як правило, традиційно розглядає лише міжбюджетні відносини. Це означає, що перспективи розвитку територіальних громад ставляться у виняткову залежність від порядку розподілу бюджетних коштів за низької фінансової самостійності громади. Більш виправданим у цьому контексті є пошук джерел розвитку муніципальної економіки на основі залучення всіх її потенційних ресурсів. Розвиток муніципальної економіки може бути успішним за узгодженої взаємодії всіх структур територіальних громад, здатності виконувати економічні та фінансові функції, активно адаптуючись до ринкової кон'юнктури, що змінюється, в умовах агресивної дії зовнішніх та внутрішніх чинників.

Розвиток муніципального підприємництва як елемент модернізації муніципальної економіки необхідно розглядати в напрямі формування муніципальних (комунальних) підприємств, власником яких є органи місцевого самоврядування, здатних, крім створення соціального ефекту, приносити додатковий дохід місцевим бюджетам.

З урахуванням реальної соціальної та економічної ситуації в муніципальних утвореннях створення нових муніципальних підприємств є необхідним для заповнення ніш локального ринку, тобто за відсутності на ринку підприємств певного профілю, слабкої активності приватного капіталу, наявності незадоволеного попиту, ліквідації монополії на місцевому ринку певного виробника, зняття напруженості на ринку праці, швидкої реалізації вигідного проекту. У разі створення нових муніципальних підприємств неможливо не враховувати присутності на ринку приватних підприємств та наслідків їх діяльності для місцевого населення. Низку видів послуг вигідно залишити для ринкового підприємництва. І перш ніж вирішити питання про створення муніципального підприємства, органи місцевого самоврядування повинні вивчити можливості приватного сектору. Доцільність створення муніципальних підприємств обумовлюється такими чинниками: потребою в безперебійному гарантованому за обсягом та мінімальними стандартами якості наданні деяких найважливіших муніципальних послуг; локальним (місцевим) монополі-

змом підприємства у наданні муніципальної послуги, внаслідок чого орган місцевого самоврядування не хоче бути залежним від приватних суб'єктів; прагненням до забезпечення соціальної справедливості та запобігання дискримінації споживачів послуг (за мікрорайонами проживання, категоріями споживачів); можливістю муніципальної влади впливати на ціни та тарифи.

Дослідження зарубіжного та вітчизняного досвіду функціонування муніципального сектору показало, що чим менш стабільною є соціально-економічна ситуація в країні та територіальних утвореннях, тим муніципальна влада більше схильна надавати муніципальні послуги силами муніципальних підприємств. За рівнем правової та господарської самостійності можуть створюватися три типи муніципальних підприємств: підприємства, що не наділені ні правовою, ні господарською самостійністю; підприємства, що мають господарську самостійність, юридичний статус; підприємства, що діють повністю на комерційній основі. Муніципальне утворення завжди може перевести комунальне підприємство в режим самоокупності у поєднанні з наданням дотації споживачам (адресна підтримка). У міру комерціалізації, підвищення частки платних послуг усувається межа, з одного боку, між муніципальними підприємствами та установами, а з другого — між муніципальними і приватними підприємствами.

Муніципальний сектор економіки з позиції територіального підходу має перетворитися на сукупність самокерованих територіальних одиниць з функціями регулювання діяльності суб'єктів господарювання та фінансовими ресурсами для реалізації соціальної політики. Статус підприємств різних форм власності на муніципальному рівні поступово має вирівнюватися. Їх об'єднуватиме належність до певної території, національного або місцевого ринків. Для місцевого самоврядування всі підприємства на території територіальних громад мають бути рівноцінними, відрізняючись лише режимом оподаткування. За рівних ринкових умов жодна форма власності не має переваг, належність суб'єктів господарювання певному власникові не має істотного значення. В цих умовах вичерпними критеріями отримання соціального замовлення стають ціна та якість послуг.

Конкуренція й співпраця муніципальних та приватних підприємств в наданні послуг не суперечать одна одній. Успіх співпраці безпосередньо залежить від зобов'язань обох сторін. Основне завдання партнерів (муніципальних і приватних підприємств та підприємців) полягає в підвищенні якості послуг і збереження за місцевими органами влади функції контролю та відповідальності.

Важливим напрямком модернізації муніципальної економіки є *удосконалення використання муніципального майна*. Незважаючи на те що в науковій літературі часом побутує думка про неефективність муніципальної власності [2], жодна країна світу не змогла відмовитися від неї. Це викликано низкою причин. Доти, доки зберігаються муніципальні інтереси у виробництві та споживанні, зберігатиметься і муніципальна власність, оскільки є інструментом реалізації цих інтересів. У багатьох сферах муніципальна власність виступає як механізм регулювання суперечностей між виробниками або споживачами на локальному ринку.

У разі формування муніципальної власності, управлінні муніципальним майном та його приватизації виникають складні економічні проблеми, зокрема в процесі передачі об'єктів в муніципальну власність, визначенні умов оренди, обґрунтуванні ставок орендної плати за використання нежитлових приміщень та іншого муніципального майна, приватизації житла та вбудованих в житлові будинки приміщень, визначенні доцільності приватизації об'єкта порівняно з орендою та вдосконаленні технологій приватизації.

У контексті визначення умов оренди комунального майна необхідно знайти баланс інтересів між прагненням територіальних громад збільшити доходи бюджету від оренди та небезпекою згорання орендарями важливих видів господарської діяльності у зв'язку з високими витратами на орендну плату. Ефективним засобом вирішення цієї проблеми може стати широка диференціація ставок орендної плати залежно від місця розташування об'єкту, що орендується, та виду діяльності, яка поєднуватиметься з системою пілг та привілеїв.

Інноваційним напрямом модернізації муніципальної економіки є *корпоративний підхід* до її дослідження. Існуючі напрацювання в сфері корпоративного управління орієнтуються на характеристики корпоративних відносин у підприємницькому секторі, вивчаючи в основному проблеми управління розвитком акціонерних товариств. Такий підхід, на нашу думку, є дещо обмеженим, адже залишає поза сферою наукового пошуку дослідження можливості реалізації засобів корпоративного менеджменту для забезпечення ефективного розвитку соціально-економічних систем, які за своєю сутністю є корпораціями. Вважаємо за необхідне поширити принципи та інструментарій корпоративного управління для забезпечення розвитку муніципального сектору, що є одним із чинників забезпечення його економічної безпеки. Корпоратизацію муніципальної економіки доцільно розглядати в двох зрізах: інституційно-територіальному, що включає проектування

принципів функціонування корпорації на муніципальну економіку, та майновому, що охоплює процес акціонування муніципальних організацій. Сформована автором гіпотеза щодо корпоративного підходу до розуміння муніципальної економіки дозволяє порівняти її з акціонерним товариством, учасники якого об'єдналися з метою реалізації спільних інтересів. З цієї позиції муніципальний сектор економіки можна розглядати як соціальну корпорацію мешканців.

Для вирішення питань місцевого значення виникає потреба в господарській співпраці, об'єднанні матеріальних, фінансових та інших ресурсів, координації діяльності муніципальних утворень, як в регіональному, так і національному масштабах, що є вагомим полігоном модернізації муніципальної економіки сектору. Муніципальні утворення можуть спільно ефективно вирішувати багато економічних проблем. *Міжмуніципальна господарська кооперація* дозволяє знизити вартість продукції для муніципальних потреб за рахунок спорудження та експлуатації великих спільних об'єктів, отримання одними муніципальними утвореннями продукції та послуг з підприємств та установ, розташованих на території сусідніх муніципальних утворень, збільшення масштабів виробництва товарів та послуг. Вона може охоплювати найрізноманітніші напрями діяльності муніципальних утворень. Муніципальні утворення можуть створювати міжмуніципальні об'єднання, засновувати спільні господарські товариства у формі приватних акціонерних товариств та товариств з обмеженою відповідальністю, укладати договори та угоди про співпрацю, наприклад з питань електро- і водопостачання, будівництва та експлуатації заводів з утилізації побутових та промислових відходів, професійної освіти, природоохоронної діяльності, захисту дітей тощо. У зарубіжній практиці міжмуніципальна господарська кооперація отримала широкий розвиток та здійснюється в різних формах [3, с. 371].

Окреслені напрями модернізації муніципальної економіки формують нову парадигму її розвитку. Саме вони мають стати визначальними у процесі формування і практичної реалізації державної муніципальної та місцевої економічної політик, змістове наповнення яких визначатиме перспективи подальших наукових розвідок в досліджуваній сфері.

Список використаних джерел

1. Монастирський Г.Л., Савчук Д.М. Модернізаційний підхід до управління економічним розвитком громад. *Проблеми інноваційно-*

інвестиційного розвитку. Серія економіка та менеджмент. 2018. № 15. С. 38-46.

2. Кравченко В.І. Місцеві фінанси України: навчальний посібник. Київ: Т-во «Знання», КОО, 1999. 487 с.

3. Система муніципального управління: учебник; под ред. В. Б. Зотова. СПб: Питер, 2007. 560 с.

УДК 335.5

*Анатолій Никифоров**

ІННОВАЦІЙНА ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЯ: ГОЛОВНИЙ НАПРЯМ АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ

Світова економічна криза 2008–2009 рр. дала поштовх для перегляду стратегії публічного управління в усіх економічно розвинених країнах. Знані учені-економісти та уряди провідних світових держав усвідомили головну роль промисловості в економічному зростанні, а стратегічним напрямом розвитку промисловості було названо неоіндустріалізацію, в основі якої виробництво інноваційної високотехнологічної продукції. Реалізація цієї стратегії обумовлює посилення ролі держави у створенні інституційних умов, які сприятимуть інноваційної індустріалізації та висуває нові вимоги до публічності державного управління і місцевого самоврядування. У той же час в Україні активізувалися процеси усунення держави від формування і здійснення промислової політики, сприяння конкуренції та розвитку інноваційної діяльності.

В Україні на загальнодержавному рівні прийнято багато законодавчих актів, державних програм, урядових рішень, метою яких є сприяння інноваційному розвитку. Проте, фактично вони не дають реального результату. Усі інноваційні процеси в країні вже давно перебувають у стані застою, а в окремих своїх компонентах просто деградують. Ця стагнація і деградація — головна причина стійкої тенденції стабільності, а в окремі роки, зниження місця України у світових рейтингах ефективності та конкурентоспроможності виробництва, якості управління і підприємницького середовища. Нині ми посідаємо 64-е місце серед 132 країн у

* **Никифоров Анатолій Євгенович** — доктор економічних наук, доцент, професор кафедри національної економіки та публічного управління ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», ntid@ukr.net